

Zbornik
Instituta za kriminološka i
sociološka istraživanja
2008 / Vol. XXVII / 1-2 / 7-27

Originalni naučni rad
UDK: 343.9.018:311(4)
ID broj: 153797132

EVROPSKE STATISTIKE KRIMINALITETA

Jovan Ćirić*
Institut za uporedno pravo u Beogradu

Savet Evrope je još 1996. osnovao projekat za statističku analizu kriminaliteta u zemljama članicama ovog Saveta. Bilo je nekoliko projekata s tim u vezi, koji se mogu pronaći u on-line formi i autor prezentuje u ovom tekstu te podatke. Radi se na primer o proju osuđenih lica za pojedina krivična dela, o broju policajaca u zemljama članicama Saveta Evrope, o veličini zatvorske populacije, itd. Prikazujući te podatke i uzimajući ih u obzir, Ćirić zaključuje o mnogim stvarima, o stanju kriminaliteta u pojedinim zemljama, ali isto tako i o efikasnosti policijskog i pravosudnog sistema u pojedinim zemljama, kao i mogućim, indirektnim pokazateljima korupcije u dotičnim zemljama. Autor takođe konstatuje da će različiti analitičari doći do različitih zaključaka po ovim ili nekim drugim pitanjima, ali, pre svega ističe da je ove podatke neophodno imati u vidu kod mnogih kriminoloških istraživanja i da je isto tako neophodno raditi na unapređenju statističkih analiza u samoj Srbiji.

KLJUČNE REČI: Europeansourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics / broj osuđenih / broj policajaca / broj zatvorenika / tamna brojka kriminaliteta / efikasnost policijsko-pravosudnog sistema / korupcija

* E-mail: jciric@icl.org.rs

* * * * *

Da bi se preduzele odgovarajuće društvene akcije, a tu mislimo i na kriminalitet, tj. aktivnosti na prevenciji kriminaliteta, ponekad je zaista neophodno okrenuti se statistici i statističkim podacima, bez obzira što bi se u metodološkom i svakom drugom pogledu, statistici kao takvoj moglo uputiti mnoštvo primedaba, pre svega u tom smislu da ona, kako to cinici vole da kažu, poput bikinija, otkriva sve, ali skriva ono najbitnije. Činjenica jeste da savremene društvene nauke pate od preteranog pozitivizma u kojem sve, ili gotovo sve, biva svedeno na broj i statistički podatak, ali upuštanje u bilo kakve kriminološke analize danas je gotovo nezamislivo ukoliko se na ovaj ili onaj način, u pomoć ne pozove i statistika tj. statistički podaci.

Ipak, treba odmah na početku reći i to da je potrebno služiti se specifičnim logičkim rasuđivanjem kako bi se statistički podaci mogli na pravi način razumeti i interpretirati. Proces analize i razumevanja statistike i statističkih podataka nije nimalo jednostavan i nosi sa sobom specifične zamke. Klasična zamka može na primer biti u tome da se zaključi kako tamo gde je manji broj osuđenih, kako tamo ima i manje kriminaliteta, bez da se eventualno razmišlja o tome kako tu možda policija slabije i nesavesnije radi svoj posao. (LYNCH J; ADDINGTON, L; 2007, pp 123) Zbog toga bi se svakoj statističkoj analizi i njenoj interpretaciji, mogle uputiti i odgovarajuće zamerke i primedbe, što mi svakako ovde imamo u vidu, ali nam se čini da je neophodno domaću javnost upoznati sa statističkim stanjem kriminaliteta u Evropi,¹ kako bi se izvesne komparacije sa našom stvarnošću mogle napraviti, iako mi ovde ne dajemo prikaz domaćih statističkih podataka. Takođe mislimo da je uputno kloniti se brzih i jednostavnih zaključaka, te smatramo da je ovde prvenstveno potrebno imati u vidu same statističke podatke iz kojih će neki drugi, budući analitičari, svako za sebe moći izvlačiti odgovarajuće zaključke po sopstvenom viđenju stvari (kroz sopstvenu ideološku optiku²) i po sopstvenoj logici njihove interpretacije.

¹ Kao i kako se i sa koliko pažnje pristupa statistikama kriminaliteta u Evropi, što kod nas uglavnom nije slučaj.

² Jedna od najvećih zamki u razumevanju statistike uopšte, a naročito kada se radi o statistikama kriminaliteta, jeste upravo ta ideološka optika u iščitavanju svega, a pogotovu statističkih podataka. Na prvi pogled sve deluje matematički egzaktno i neoborivo, a u stvari uopšte nije tako.

U svakom slučaju, moramo napomenuti da je još 1958. Komitet ministara Saveta Evrope osnovao European Committee on Crime Prevention – skraćeno CDPC sa zadatkom da koordinira rad i aktivnosti u Savetu Evrope u sferi kriminaliteta i prevencije kriminaliteta. Sedište ovog komiteta nalazi se u Strazburu, a CDPC, između ostalih stvari, identifikuje prioritete u oblasti međuvladine saradnje u krivičnom pravu, procesnom pravu, kriminologiji; penologiji. CDPC izrađuje konvencije; sporazume; preporuke; izveštaje, zatim organizuje kriminološka istraživanja, konferencije i kolokvijume, itd. Odavno je dakle uočena potreba za istraživačkim pristupom problemima kriminaliteta u Evropi. Taj istraživački pristup podrazumeva naravno i upotrebu statistike i njenih metoda, te mi i zbog toga ovde ukazujemo na neke statističke podatke o stanju kriminaliteta u zemljama Evrope.³

Na izvestan način, kao produkt svih ovih istraživanja i rada CDPC-a, godine 1996. Savet Evrope, je pokrenuo jedan poseban projekat nazvan "Europeansourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics".⁴ Radi se o projektu, čiji je cilj da se iz različitih zemalja, članica Saveta Evrope, prikupi što veći broj podataka krivično-pravnog i kriminološkog karaktera, po istoj, zajedničkoj metodologiji i da se onda, na jednom mestu, u jednoj knjizi, oni publikuju i učine dostupnim najširoj političkoj, laičkoj, stručnoj javnosti.

Svi ovi podaci, po prirodi stvari su naravno najzanimljiviji stručnoj javnosti, svima onima koji se bave kriminološkim istraživanjima, ali, u izvesnoj meri, koriste, odnosno korisne zaključke mogu iz njih izvlačiti i političari, pre svega u tom smislu što na osnovu tih prikupljenih podataka i njihove analize, mogu planirati odgovarajuće aktivnosti na legislativnom i svakom drugom planu, planu prevencije kriminaliteta. U tom smislu su u dosadašnjem periodu urađena četiri projekta, a publikovane su 3 knjige o statističkim podacima. Prvi projekat, obuhvatao je period 1991-1996, drugi projekat, period 1997-1999., treći 2000-2003, a najnoviji projekat, obuhvata period od početka 2004 do 2007. godine. Ovaj poslednji projekat još uvek nije završen, podaci još uvek nisu obrađeni i očekuje se da u elektronskoj on-line formi, oni najširoj javnosti budu dostupni 2009. godine. Donaciju za sprovođenje svih ovih dosadašnjih projektnih aktiv-

³ O CDPC- videti na sajtu www.coe.int/T/E/Legal_co-operation/Steering_Committees/CDPC/

⁴ Ako bismo ovo prevodili, prevod bi mogao glasiti: "Evropska knjiga podataka o kriminalitetu i krivičnoj pravdi"

nosti, obezbeđivale su vlade Velike Britanije, Holandije i Švajcarske, a poslednji projekat, koji se odnosi na period 2004-2007. donirala je vlada samo Švajcarske.⁵ U svim ovim podacima nedostaje Srbija (i Crna Gora) pre svega zato što je Srbija postala članica Saveta Evrope tek 2003. godine, tako da se može očekivati da Srbija i Crna Gora nađu svoje mesto u izveštaju – projektu koji se odnosi na period 2004-2007, a koji će, kao što rekosmo biti publikovan 2009. godine. Podaci koje ovde prezentujemo, u najvećoj meri su preuzeti upravo iz tih projekata "European Source Book of Crime and Criminal Justice".

Imajući sve ovo u vidu, čini nam se da prikaz svih ovih podataka treba započeti sa podacima o broju policajaca u pojedinim zemljama. Broj policajaca dat je na 100.000 stanovnika, tako da na primer, ukoliko u koloni kod jedne zemlje stoji 100, onda to znači da tu na 100.000 stanovnika dolazi 100 policajaca, a da tamo gde stoji 200, dolazi duplo više policajaca. Broj policajaca može sam po sebi govoriti o izvesnoj militarizaciji dotičnog društva, o stepenu kriminalizacije dotičnog društva, o strahu od kriminaliteta, o strahu od viktimizacije u tom društvu, što političarima u dotičnom društvu daje mogućnost, pa i neku vrstu "odrešenih ruku" da pod vidom borbe protiv kriminaliteta, putem "militarizacije", odnosno, da upotrebimo takav izraz "policizacije" tog društva, u znatnoj meri ugroze ljudske slobode i prava svojih građana. Povećani broj policajaca u jednom društvu (zemlji) ne mora značiti da su u toj zemlji veći, izraženiji problemi sa kriminalitetom, već može govoriti o nekim drugim karakteristikama dotičnog društva. To što je u Severnoj Irskoj duplo više policajaca nego u Engleskoj i Velsu, ne znači da u Severnoj Irskoj ima više kriminala i problema sa kriminalom nego u Engleskoj i Velsu. U konkretnom slučaju reč je o jednom od načina da se IRA i njeni pripadnici "pacifikuju". Slično se verovatno može reći i za Hrvatsku gde je veći broj policajaca, nego što je to u nekim drugim zemljama, posledica događanja iz devedesetih godina, gde i kada su policijske snage imale značajnu militarističku ulogu. Danska, Švedska i Švajcarska odlikuju se manjim brojem policajaca u odnosu na neke druge zemlje, ali, kao što ćemo to još videti ne i većim stopama kriminaliteta.

⁵ O ovom projektu, o svemu u vezi sa sprovođenjem tog projekta, kao i o rezultatima dobijenim u ovim projektima, može se videti na internet adresi www.europeansourcebook.org

*Zbornik IKSI, 1-2/2008 – J. Čirić
„Evropske statistike kriminaliteta”, (str. 7-27)*

Broj policajaca na 100.000 stanovnika: ⁶

Zemlja	2000	2001	2002	2003
Austrija	357	350	341	326
Hrvatska	527	517	445	446
Češka	436	438	444	455
Danska	191	191	190	192
Grčka	484	488	487	491
Mađarska	309	285	288	293
Rep. Irska	307	308	307	306
Italija	465	464	464	467
Slovenija	342	366	367	374
Švedska	180	180	180	182
Švajcarska	200	204	202	200
Eng/Vels	241	248	254	264
S. Irska	491	423	420	429
Škotska	290	299	302	306

Da li veći broj policajaca u jednoj zemlji znači i veću sigurnost, odnosno veći osećaj sigurnosti koji građani imaju? Deluje sasvim logično ukoliko tako zaključujemo, ukoliko stvari pojednostavimo pa kažemo da tamo gde je više policajaca, ljudi se osećaju sigurnije, odnosno postoji veća verovatnoća da (potencijalni) učinilac nekog krivičnog dela završi u zatvoru. Dakle, na podatke o broju policajaca sasvim se nadovezuju i podaci o broju zatvorenika, o broju onih građana koji se nalaze u zatvorima na izdržavanju kazne, jer se, uz određene izuzetke, opravdano može pretpostaviti da tamo gde je više policajaca, da su tu zatvori puniji, odnosno da je više i zatvorenika. Nama se čini da se donekle ova hipoteza i potvrđuje. Evo kako stoje stvari.

⁶ Ovi podaci mogu se pronaći u tabeli 1.2.4.1 – dostupno na internet adresi: www.europeansourcebook.org/esb3_Full.odf

Broj zatvorenika na 100.000 stanovnika⁷

Zemlja	2000	2001	2002	2003
Austrija	85	85	94	96
Hrvatska	59	60	59	62
Češka	210	188	158	169
Danska	63	60	64	67
Nemačka	97	96	91	99
Grčka	72	78	80	81
Mađarska	148	169	179	169
Italija	96	99	98	98
Slovenija	57	57	56	55
Švedska	63	66	72	75
Švajcarska	79	70	60	68
Eng/Vels	125	127	135	140
S. Irska	83	54	60	68
Škotska	115	122	129	131

U Češkoj dakle na 436 policajaca u 2000. godini dođe 210 zatvorenika, u Mađarskoj na 309 policajaca 148 zatvorenika, u Švajcarskoj na 200 policajaca 79 zatvorenika, u Engleskoj i Velsu je taj odnos 241 prema 125, a u Hrvatskoj 527 prema čak (samo) 59. Ipak dakle ne postoji neka-kva, uslovno rečeno pravolinijska korelacija. Mora se naime priznati da veliki broj zatvorenika u jednoj zemlji ne znači, automatski da je u toj zemlji kriminalitet veći, razvijeniji, opasniji, već može značiti i to da je sistem krivičnih sankcija siromašniji, tj. da se sve, ili najveći broj propisanih, a naročito izrečenih kazni, svodi na zatvorske kazne, a ne na neke druge, alternativne sankcije, novčanu, kaznu, uslovnu osudu, rad u javnom interesu, itd. Razloga zbog čega je u jednoj zemlji više zatvorenika nego u nekoj drugoj, može biti više, te zato ne bi bilo opravdano zaključivati o kriminalitetu u jednoj zemlji samo na osnovu broja zatvorenika. Naprotiv, danas se uočava u svetskim razmerama jedna zanimljiva činjenica, a to je da stope kriminaliteta opadaju, ali da to ne znači automatski da i zatvori bivaju prazniji. Naprotiv, zatvori su sve puniji, uprkos tome što je kriminaliteta sve manje, iz čega neki zaključuju da se ovde može govoriti o mnogo čemu, pa i o porastu nejednakosti među ljudima u socijalnom i svakom drugom smislu iz čega se dalje izvlače zaključci o socijalnoj nejednakosti kao osnovnom uzroku i kriminaliteta uopšte, a pre svega činjenice da zatvori postaju sve puniji. Ili, sasvim jednostavno rečeno, čim pred sobom "ugledaju" nekakvog socijalnog marginalca, naročito onog koji je već dolazio u nekakve "sukobe sa zakonom", sudovi su

⁷ Tabela 4.2. www.europeansourcebook.org/esb3_Full.pdf

gotovo odmah spremni da posežu za najstrožijim kaznama, kaznama zatvora. (VOGEL, M; 2007, pp. 15) Prema podacima iz gornje tabele, moglo bi se zaključivati da su Mađarska, a naročito Češka najkriminalizovanije zemlje, od ovih koje smo ovde prezentirali, što bi ipak čini nam se bilo i preterano i olako zaključivanje. Nama se čini da je ovde ipak po sredi nešto drugo. Reč je o zemljama tzv. bivšeg socijalističkog lagersa u kojima su opšta društvena ideologija i svest, a naročito praksa, ne tako retko bili opterećeni retributivističkim načinom gledanja na stvari, na problematiku kriminaliteta i socijalne devijantnosti uopšte. A s druge strane, radi se o zemljama tranzicije, odnosno zemljama u kojima u sve većoj i većoj meri dolaze do izražaja različiti vidovi socijalne nejednakosti i raslojavanja, što sve ima vrlo upečatljivog uticaja, verovatno ne toliko na sam rast kriminaliteta, koliko na rast broja zatvorenika, odnosno na to da niži, degradirani, marginalizovani, stigmatizovani slojevi stanovništva, završavaju u zatvoru.

Ipak, jedno je čini nam se karakteristično – broj zatvorenika, osim u ove dve zemlje i Engleskoj i Velsu ne varira u toliko velikoj meri, odnosno, on je u priličnoj meri ujednačen, što može govoriti i o ujednačenoj kaznenoj politici sudova, odnosno o tome da svuda, tj. u znatnom broju evropskih zemalja, postoji prilično ujednačena svest i shvatanje o štetnostima i opasnostima od kriminaliteta. Istovremeno, osim Češke, koja je i ovako i onako karakteristična po visokoj stopi zatvoreničke populacije, sve, ili gotovo sve gore analizirane zemlje, beleže porast, istina sasvim blagi porast broja zatvorenika u periodu 2000-2003. što može biti posebno interesantno. Austrija od 85 do 96, Švedska od 63 do 75, Škotska od 115 do 131 itd.

Čini nam se da je takođe zanimljivo pogledati i još jednu tabelu koja govori o zatvoreničkoj populaciji, a pre svega o kretanjima u periodu 1991-2001. godina. Podaci u toj drugoj tabeli govore o tome da se ukupna zatvorenička populacija u gotovo svim zemljama povećava. Izuzetak je Danska, ali u u ukupnom proseku u zemljama EU je u periodu 1991-2001. broj zatvorenika povećan za 26%. Mnoge od dotičnih zemalja, iako se na teorijskom, verbalnom planu zalažu za veću liberalizaciju celokupnog sistema kaznenog prava, za dekriminalizaciju i depenalizaciju, u praksi međutim, sprovode nešto sasvim drugo, te od nerepresivnih krivičnih sankcija i vaninstitucionalnog tretmana učinilaca krivičnih dela, u praksi ne ostaje ipak puno toga. U krajnjoj liniji i ovi podaci možda govore o tome da je na delu ono što se u nauci, teoriji

naziva "neoklasicizam", možda kao izraz neuspeha čitavog koncepta resocijalizacije. Ili, kako to kažu neki, ništa ne funkcioniše. ("Nothing is functioning") (ASHWORTH, A; 1989)

Povećanje broja zatvorenika u pojedinim zemljama⁸

Zemlja	Promena 91-01
Prosek EU	+ 26%
Austrija	+5%
Danska	-9%
Nemačka	+33%
Engleska/Vels	+45%
Italija	+70%
Švajcarska	+13%
SAD	+61%

Ukoliko dakle zaključujemo *prima facie*, ovi podaci mogu govoriti o tome da u najvećem broju zemalja dolazi do porasta kriminaliteta uopšte, ali, nama se čini da svi ovi podaci više govore o tome da u praksi preovlađuje jedan retributivistički koncept krivične pravde, uprkos svim teoretskim zaklinjanjima u iznalaženje novih alternativnih vidova kažnjavanja. Kao da se može zaključiti da se kažnjava sve više i sve strožije i da ljudi sve lakše bivaju poslani na izdržavanje kazne zatvora. Ono što je ovde takođe veoma upečatljivo jesu i ogromne razlike između evropskih zemalja i SAD. U SAD na 100.000 stanovnika dođe 689 zatvorenika, dok u proseku u zemljama EU na 100.000 stanovnika dođe 85 zatvorenika. Te su razlike u pojedinim slučajevima čak i desetstruke, pa nam se čini da one nisu odraz samo toga da eventualno u SAD zaista postoji veći problem kriminaliteta uopšte, već i odraz izraženijeg retributivističkog koncepta kažnjavanja, koji postoji u SAD u odnosu na zemlje Evrope.

Takođe bi se moglo zaključivati i u sledećem pravcu: što je jedna zemlja ophranija socijalno-klasno-rasnim razlikama i raslojavanjima, to su zatvori u toj zemlji puniji. Zemlje tzv. socijalnog blagostanja, a to su na primer Danska, Nemačka, ili Švajcarska, nemaju toliko prenatrane zatvore, kao što je to slučaj sa Engleskom ili SAD. Iz toga se mogu izvući bar dva zaključka – jedan opšti da socijalni faktor u najvećoj mogućoj meri determiniše kriminalitet u jednom društvu i drugi, takođe značajan zaključak da zemlje sa većim rasno-klasnim

⁸ International Comparisons of Criminal Justice statistics 2001. by Gordon Barclay and Cyntia Tavares, Table B / www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs2/hosb1203.pdf

raslojavanjima, štiteći svoju belu, bogatu elitu (na primer tzv. WASP – white anglo-saxon protestants) znatno lakše, više i češće posežu za merama formalne socijalne kontrole, kao što su zatvori, što dalje opet produkuje povećanje rasno-klasnih razlika i u krajnjem ishodu još izraženije determiniše kriminalitet najnižih slojeva društva i dalja socijalna raslojavanja.

Svakako da je broj osuđenih uopšte, a naročito broj osuđenih za najteža krivična dela, kao što je umišljajno ubistvo, vrlo rečit pokazatelj o stanju kriminaliteta u jednom društvu. Zbog toga, mi ovde i prezentujemo podatke o broju osuđenih za umišljajno ubistvo na 100.000 stanovnika.

Broj osuđenih za umišljajno ubistva na 100.000 stanovnika⁹

Zemlja	2000	2001	2002	2003
Austrija	0,5	0,6	0,8	0,8
Hrvatska	4,4	4,3	3,6	3,5
Češka	1,6	1,4	1,5	1,7
Nemačka	1,1	1,2	1,0	1,0
Grčka	0,4	0,5	0,3	0,3
Mađarska	3,0	2,5	2,3	3,4
Italija	1,6	2,0	2,1	2,1
Slovenija	2,7	1,4	3,5	1,0
Švedska	1,7	1,4	1,5	1,5
Švajcarska	1,3	1,4	1,0	0,8
Eng/Vels	0,6	0,6	0,7	0,7
Sev. Irska	1,0	0,4	0,9	1,0
Škotska	2,9	2,6	2,6	2,4
Danska	0,5	0,7	0,6	0,7

Karakteristično je da se Hrvatska, Mađarska, Škotska ističu po relativno visokoj stopi ove vrste kriminaliteta, dok se Austrija, Grčka i Danska ističu po relativno niskoj stopi kriminaliteta. Za Hrvatsku objašnjenje možemo pronaći u tome da je uticaj ratnih događanja i post-traumatskog sindroma, koji su prethodili posmatranom vremenskom periodu, bio znatan, te da je on uticao na to da stopa ubistava bude relativno visoka. U ostalim zemljama promene u stopama ubistava nisu toliko uočljive, ni kada se radi o smanjenju, ni kada se radi o eventualnom povećanju broja ubistava na 100.000 stanovnika.

Može, takođe biti zanimljiv podatak i o stopi ubistava u pojedinim glavnim gradovima pojedinih država. Smatra se naime da su gradovi one socijalne sredine u kojima uvek postoji veća mogućnost, koja se obično realno

⁹ Tabela 3.2.1.3. na sajtu www.europeansourcebook.org/esb3_Full.odf

ostvaruje da dođe do većeg broja ubistava, nego što je to slučaj sa seoskim sredinama. Evo dakle ovde nekih zanimljivih podataka o stopi ubistava u pojedinim glavnim gradovima u 2001. godini:

Stope ubistava u glavnim gradovima¹⁰

Gl. grad	Stopa u 2001.
Prosek EU	2,28
London	2,60
Belfast	5,59
Beč	2,84
Prag	4,33
Berlin	2,34
Atina	0,57
Bern	1,04
Vašington	42,87

Nekoliko stvari je ovde posebno zanimljivo. Ne iznenađuje znatno viša stopa ubistava u Belfastu nego u Londonu. Ipak, čini se da iznenađuje znatno viša stopa ubistava u Pragu nego u Berlinu. Izgleda da je proces tranzicije, koji vrlo često znači kriminilizaciju jednog društva, ovde učinio svoje. Posebno je interesantan podatak koji se odnosi na Vašington, gde je verovatnoća da neko bude žrtva ubistva čak 20 puta veća nego u glavnim gradovima EU u proseku. U svakom slučaju, i taj podatak, kao i podaci iz čitave gornje tabele mogli bi biti predmetom posebnih kriminoloških analiza. To nama ovde nije cilj, nama je samo cilj da nekim budućim analitičarima – istraživačima prezentujemo čistu faktografiju, na osnovu koje će oni moći dolaziti do posebnih zaključaka o jednom vremenu koje se na Istoku Evrope obično naziva tranzicija, dok na Zapadu nema takav naziv, iako bi neko sa znatnim cinizmom možda mogao zaključiti da je u pitanju slična vrsta lutanja, koja je za svaku tranziciju uvek karakteristična.

Povećani broj ubistava u jednoj sredini možda može biti povod da se kaže i to da u dotičnoj sredini život kao takav ima manju "vrednost" u odnosu na neku drugu sredinu u kojoj je manje ubistava. Ovo je možda i preterani zaključak, ali u svakom slučaju, nije preterano ako se kaže da tamo gde ima više ubistava ima i više socijalne patologije, odnosno da su ukupni socijalni, međuljudski odnosi zasnovani na nečemu što je u većoj meri patološko.

¹⁰ Podaci preuzeti iz tabele 1.2. – na sajtu www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs2/hosb1203.pdf

Za sagledavanje stanja kriminaliteta u pojedinim zemljama, značajno je pogledati i neke statističke podatke o silovanjima u pojedinim zemljama, odnosno to kako se kreće stopa silovanja, tj. broj osuđenih za ovo krivično delo na 100.000 stanovnika.

Broj osuđenih za silovanje na 100.000 stanovnika¹¹

Zemlja	2000	2001	2002	2003
Austrija	1,9	2,0	1,7	2,2
Hrvatska	1,7	1,4	1,4	1,8
Češka	1,4	1,4	1,4	1,5
Danska	1,2	1,2	1,2	1,1
Nemačka	2,7	1,5	1,6	1,6
Grčka	0,3	0,2	0,1	0,2
Mađarska	1,6	1,6	1,4	1,4
Italija	2,0	2,3	2,4	2,3
Slovenija	2,9	4,2	5,1	5,7
Švedska	1,4	1,2	1,3	1,5
Švajcarska	1,4	1,7	1,4	1,2
Eng/Vels	1,1	1,1	1,2	1,3
Sev. Irska	0,5	0,9	0,6	----
Škotska	0,8	1,3	0,8	----

Gledano kroz faktor vreme, u periodu 2000-2003. stope silovanja ne variraju značajno. U Hrvatskoj od 1,7 do 1,8, u Danskoj od 1,2 do 1,1, a u Češkoj od 1,4 do 1,5. Zanimljiva je međutim, prema ovim podacima Slovenija, gde su razlike ipak upadljivije, od 2,9 do 5,7. Neke zemlje se izdvajaju po značajno niskoj stopi silovanja (broja osuđenih za silovanje), a to su Grčka pre svega sa vrlo malim brojem osuđenih za ovo delo, ali i Škotska na primer, u kojoj je stopa silovanja manja nego u drugim zemljama, iako su stope ubistava, kao što smo već videli, kao i nekih drugih oblika nasilnog kriminaliteta vrlo izražene. Čini nam se da razloge tome treba tražiti u tradicionalnom, patrijarhalnom moralu karakterističnom za obe ove zemlje, koji možda utiče na to da se ovo delo zaista ređe pojavljuje u praksi, a možda utiče i na to da se znatno manji broj žena odlučuje da uopšte prijavi ovo delo, odnosno da se znatno teže dokazuje postojanje ovog dela. Drugim rečima, moglo bi se zaključivati da je tamna brojka kriminaliteta ovde viša, upravo zbog toga što se žene u takvim tradicionalnim, patrijarhalnim društvima teže odlučuju da prijave silovanje, iz straha od društvene

¹¹ Tabela 3.2.1.6. na sajtu www.europeansourcebook.org/esb3_Full.odf

stigme, od reakcije okoline, od svojevrsne ponovne viktimizacije, a po sistemu "sama je to tražila".¹² U svakom slučaju, faktor morala, tradicije, te u tom smislu opšteg društvenog stanja svesti, pojavljuje se kao vrlo bitan, upravo kod ovakvih krivičnih dela, kao što je silovanje.

Jedan fenomen u poslednje vreme je karakterističan za kriminalitet i stanje devijantnosti u gotovo svim evropskim društvima, a to je fenomen droge. Problemi u vezi sa drogom i kriminalitetom u vezi sa drogom univerzalni su danas na nivou čitave Evrope, pa i šire gledano, zbog čega se na globalnom nivou čine značajni naponi na kriminološkom sagledavanju ove pojave, njenom praćenju i preduzimanju odgovarajućih preventivnih i represivnih mera. Evo šta kažu statistički podaci o broju osuđenih za krivična dela u vezi sa drogom u pojedinim evropskim zemljama.

Broj osuđenih za krivična dela u vezi sa drogom na 100.000 stanovnika¹³ (table 3.2.1.12.)

Zemlja	2000	2001	2002	2003
Austrija	40	47	54	55
Hrvatska	44	47	67	75
Češka	9	11	12	13
Danska	107	97	100	112
Nemačka	66	67	66	68
Grčka	15	18	17	16
Mađarska	15	22	27	16
Italija	31	41	37	36
Slovenija	12	15	17	16
Švedska	90	90	102	113
Švajcarska	183	178	190	186
Eng/Vels	86	87	93	97
Sev. Irska	39	28	24	22
Škotska	107	113	114	109

Karakteristično za sve zemlje, jeste porast broja osuđenih. Nema ni jedne zemlje u kojoj je broj osuđenih za krivična dela u vezi sa drogom 2003. godine bio manji nego 2000. godine i to je čini nam se ključni fenomen. S druge strane, razlike u broju osuđenih među pojedinim zemljama su više nego uočljive. Dominira Švajcarska sa izuzetno visokom stopom, a tu su takođe i Škotska, Danska, Švedska. Objašnjenje se možda može tražiti i u nekim geografskim faktorima. Takođe je karakteristično i to da se svuda radi o zemljama visokog individualnog i kolektivnog standarda. Ako bismo

¹² O mnogim negativnim viktimološkim aspektima (FATTAH, E.A. 1970)

¹³ Tabela 3.2.1.12. na sajtu www.europeansourcebook.org/esb3_Full.odf

dakle mogli da generalizujemo, iako se naravno takvih generalizacija i samim tim pojednostavljivanja, treba uvek kloniti, mogli bismo reći i sledeće – radi se o hladnim zemljama, sa visokim standardom i značajnim individualizmom u interpersonalnim odnosima, što sve uslovljava pojavu svojevrsnog međuljudskog otuđenja i toga da utehu za neuspehe u svom socijalnom samoostvarenju, ljudi pronalaze u različitim vidovima opijata. Usamljeni u svojim domovima, u kojima raspolažu visokim standardom, ljudi utehu i zamenu za obično međuljudsko druženje, nakon napornog radnog dana, pronalaze u drogi, nasuprot na primer Grčkoj, gde su geografski uslovi drugačiji i gde je klima toplija, gde se značajan deo svakodnevnih socijalnih aktivnosti odvija na trgovima, u otvorenom, u otvorenim interpersonalnim socijalnim odnosima. Istina i Češka i Mađarska, zemlje koje ni u kom slučaju nisu zemlje južnjačko-mediteranskog tipa, odlikuju se takođe relativno malim brojem osuđenih za dela u vezi sa drogom, ali primer Grčke, pa donekle i primer Italije, gde bi se zbog delatnosti tradicionalne mafije moglo očekivati znatno više kriminaliteta u vezi sa drogom, ipak potvrđuju našu generalnu hipotezu da je droga nešto što je karakteristično za hladne prostore i hladne međuljudske odnose. Naravno, postoje tu i drugi faktori, pa i faktor religiozno-moralnih stereotipova, jer Grčka je tradicionalna pravoslavna, a Italija tradicionalna katolička zemlja, sa čvrstom, unutar-porodičnom kohezijom¹⁴ ali, ono što je evidentno jeste to da svuda, u svim zemljama, negde više, a negde manje dolazi do porasta kriminaliteta u vezi sa drogom.

Kada govorimo o statistikama kriminaliteta, jedna od stvari koje su svakako interesantne, jesu i podaci o broju saobraćajnih delikata. Radi se o tome da su saobraćaj i saobraćajne nesreće relativno učestala pojava u gotovo svim zemljama sveta, a ono što je posebno bitno, univerzalna pojava za najveći broj zemalja u svetu. Kod mnogih drugih vrsta kriminaliteta, mogu postojati razlike, pre svega u tom smislu da li je nešto inkriminisano kao krivično delo, u kojoj meri i kom obliku. To se naravno može pojavljivati čak i kada je reč o uslovno rečeno "najprirodnijim" deliktima, kao što su silovanja i ubistva, pa se naravno u još većoj meri pojavljuje i kada je reč o krivičnim delima iz oblasti saobraćaja, ali, čini nam se da broj krivičnih dela, tj. osuđenih za krivična dela ne bi trebalo da posebno mnogo varira u zavisnosti

¹⁴ Za protestantske zemlje severa karakterističniji je izraženiji individualizam, pa samim tim i izvesna otuđenost u međuljudskim odnosima, koja onda, na ovaj ili onaj način produkuje i uzrokuje traženje psihološkog izlaza u drogi.

*Zbornik IKSI, 1-2/2008 – J. Čirić
„Evropske statistike kriminaliteta”, (str. 7-27)*

od zakonskih rešenja. Naravno moguće je da u jednoj zemlji broj osuđenih za saobraćajna krivična dela bude veći prosto zato što u toj zemlji ima više automobila, pa se i više vozi nego u nekoj drugoj zemlji, ali je moguće da do izražaja dolaze i neki drugi faktori. Zbog toga mi mislimo da nije zgorega pogledati i statistike koje se tiču broja osuđenih za krivična dela u vezi sa saobraćajem.

Broj osuđenih za saobraćajne delikte na 100.000 stanovnika¹⁵

Zemlja	2000	2001	2002	2003
Hrvatska	51	48	46	52
Češka	57	53	64	67
Nemačka	307	293	286	283
Grčka	176	199	253	257
Mađarska	153	151	172	162
Slovenija	41	39	40	33
Švedska	264	271	287	294
Švajcarska	586	639	643	663
Eng/Vels	1.152	1.101	1.122	1.242
Sev. Irska	914	856	845	---
Bugarska	16	12	11	13

Ono što je u ovoj tabeli više nego interesantno jesu i veoma uočljive razlike između pojedinih zemalja. Reč može biti i o nekim metodološkim nepreciznostima, pre svega u tom smislu da li u broj osuđenih u Engleskoj ulaze i oni koji su osuđeni pred krivičnim sudom ili samo oni osuđeni kod sudije za prekršaje, ali, jedna je stvar više nego uočljiva i na nju ukazuju i stručnjaci koji su radili na projektu "Europeansourcebook..." – "broj osuđenih za saobraćajne delikte (i krivična dela i prekršaje) u istočnoevropskim zemljama je drastično niži nego u zapadnoevropskim"¹⁶ Uzimajući u obzir i moguće metodološke greške i veću frekvenciju saobraćaja u zapadnoevropskim državama, što sve može uticati na te ogromne razlike, ipak začuđuje toliko mali broj osuđenih za dela u vezi saobraćaja. Jer, treba imati u vidu da su i saobraćajna kultura i kvalitet puteva i vozila u zapadnoevropskim zemljama znatno bolji nego u istočnoevropskim, tako da se opravdano može pretpostaviti da bi tu trebalo da bude manje saobraćajnih delikata. Odnosno, ipak je gotovo zaprepašćujuća činjenica da je u Engleskoj sto puta više osuđenih nego u Bugarskoj, odnosno u Finskoj

¹⁵ Tabela broj 3.2.1.2. na sajtu www.europeansourcebook.org/esb3_Full.odf

¹⁶ ibidem

*Zbornik IKSI, 1-2/2008 – J. Ćirić
„Evropske statistike kriminaliteta”, (str. 7-27)*

na primer čak 400 puta više osuđenih nego u Albaniji. Evo na primer stanja u 2003. godini u pojedinim zapadnim i pojedinim istočnim zemljama.

Zemlja	2003
Albanija	5
Moldavija	11
Bugarska	13
Rumunija	32
Slovačka	38
Švedska	294
Belgija	1.192
Finska	2.398

Kada se ova tabela uporedi sa tabelom o nalazima organizacije "Transparency International" o stepenu korupcije u odgovarajućim zemljama, (PROKOPIJEVIĆ, M; 2005. str. 173, tabela 13.19) uočavamo da je Finska (tada bila) najmanje korumpirana zemlja, a nasuprot tome Albanija i Bugarska se smatraju među najkorumpiranijim zemljama u Evropi.

Smatra se dakle da je korupcije u Bugarskoj više nego u Engleskoj, Švajcarskoj, Nemačkoj, Belgiji, ili Finskoj.¹⁷ Mi bismo rekli, upravo onako i onoliko, koliko je u tim zemljama više osuđenih za saobraćajna krivična dela. Iako je takve formule u principu nezahvalno praviti, čini se da se analizirajući gornje tabele sasvim opravdano može zaključivati i na taj način i u tom pravcu.

Tako se eto pokazuje da broj osuđenih za saobraćajne delikte može na vrlo upečatljiv način govoriti o nečem sasvim drugom, a to je korupcija.

Sledeće pitanje koje se na neki način može povezati sa problemima korupcije i borbe protiv korupcije u jednoj zemlji, jeste i pitanje u vezi krivičnog dela krađe, odnosno pitanje koliki je broj osuđenih za krivično delo krađe u pojedinim zemljama u Evropi. Na prvi pogled ova dva pitanja, pitanje korupcije i krađa nemaju nikakvu, ili gotovo nikakvu zajedničku korelaciju, no da pogledamo koliki broj osuđenih za kri-

¹⁷ Primera radi, prema najnovijim nalazima Transparency International-a, Bugarska se sa indeksom od 3,6 (što viši indeks od 1 do 10, to je korupcije manje) nalazi na 72. mestu od 180 zemalja. Ulazak Bugarske u EU, smatraju analitičari, nije nimalo smanjio korupciju u toj zemlji, već sasvim obrnuto. (O tome na sajtu www.novinite.com/view_news.php?id=97228) Poređenja radi, u istom istraživanju iz septembra 2008. se kaže da se Srbija sa indeksom od 3,4 nalazi na 85. - mestu – znači nešto je malo više korupcije u Srbiji nego u Bugarskoj. (O tome www.emportal.co.yu/en/news/serbia/63640.html)

*Zbornik IKSI, 1-2/2008 – J. Čirić
„Evropske statistike kriminaliteta”, (str. 7-27)*

vično delo krađe se pojavljuje u pojedinim zemljama, gledano na-
spram broja od 100.000 stanovnika.

Broj osuđenih za krađu na 100.000 stanovnika¹⁸

Zemlja	Broj osuđenih u 2003.	Rast u 2003. u odnosu na 000.
Albanija	30	+36%
Jermenija	29	-25%
Austrija	142	+14%
Hrvatska	102	+17%
Češka	149	-7%
Danska	349	-11%
Finska	673	-2%
Nemačka	205	-2%
Mađarska	274	-19%
Italija	59	-39%
Slovenija	95	+12%
Švedska	268	-2%
Švajcarska	134	+4%
Eng/Vels	266	-6%

Broj osuđenih za krivična dela krađe dakle značajno varira, negde ra-
ste a negde opada, tako i toliko da se tu gotovo ni ne može ustanoviti
neko posebno pravilo. Zaključujući na prvi pogled, moglo bi se reći
kako u Finskoj ima čak 20 puta više, uslovno rečeno lopova, odnosno
osuđenih za krađu, nego u Albaniji ili Jermeniji. Odnosno u Danskoj je
takvih više nego u Italiji, čak za 12 do 13 puta. Takvo zaključivanje ne
samo što bi bilo krajnje površno, već bi protivurečilo i zdravom razumu,
na onaj isti način na koji i svi ostali podaci iz ove tabele jesu u osnovi
protivurečni. Jer, razlike između pojedinih zemalja su toliko velike da
one zbilja deluju krajnje apsurdno. Ali, nama se čini da je to samo na
prvi pogled. Mislimo da ima mestu zaključivanju koje kaže: tamo gde
je manje osuđenih za krađu, tamo policija i pravosuđe u celini, lošije
obavljaju svoj posao, te veliki broj stvarnih kriminalaca, kradljivaca,
prolazi nekažnjeno. I obrnuto: tamo gde je broj osuđenih za krađu ve-
ći, tamo je i manje onih koji uspevaju da se izvuku od krivičnog progona,
odnosno to bi moglo da znači da su policija i tužilaštvo i sudovi tu
savesniji i revnosniji nego negde drugde. Drugim rečima, ako zamisli-
mo dve zemlje i pretpostavimo da je realan broj učinjenih krivičnih de-

¹⁸ Podaci preuzeti iz tabela 3.2.1.8. na sajtu www.europeansourcebook.org/esb3_Full.odf

la i u jednoj i u drugoj po 100¹⁹, a ako podaci kazuju da je u jednoj zemlji osuđeno 90, a u drugoj zemlji osuđeno samo 10 ljudi, onda to ni u kom slučaju ne govori da je tamo gde je osuđeno 10 ljudi kriminala manje, već da su policija i država uopšte slabiji u toj zemlji, a to najčešće može dovesti do toga da broj stvarnih kriminalaca i učinjenih krivičnih dela poraste i iznad 100, čak i znatno iznad 100, jer kriminalci, naročito kradljivci, najčešće sasvim racionalno razmišljaju i vrlo često unapred kalkuliraju sa korišću od izvršenog dela i opasnošću od kazne.²⁰

Može dakle biti paradoksalno, ali se sasvim opravdano može zaključivati da tamo gde je više osuđenih za neko krivično delo, naročito krađu, da je tu krađe u realnosti ipak manje, nego tamo gde statistika govori da je relativno mali broj ljudi osuđen za krađu. Jer nije realno da u zemljama koje su bogatije, sa znatno višim standardom, kao što su Danska i Finska,²¹ bude toliko više osuđenih za krađu, nego u zemljama sa nižim, ili znatno nižim standardom, kao što su Italija, Albanija i Jermenija. Ili je možda stvar u tome da u dotične tri zemlje policija ima prećih i važnijih poslova nego da juri i hvata kradljivce,²²

¹⁹ Nema razloga, ni racionalnog objašnjenja da u dve posmatrane zemlje razlika u realnom broju izvršenih krivičnih dela bude stvarno velika, pogotovu ne kada je reč upravo o krađi. Za ubistva ili silovanja se već mogu pronaći mnogi dodatni razlozi koji objašnjavaju i opravdavaju eventualnu razliku. Veći broj ubistava u jednoj zemlji može biti posledica ili odgovarajućeg temperamenta, tj. mentaliteta ljudi u dotičnoj sredini, ili nekih drugih klimatskih i sličnih faktora, isto kao što se manji broj silovanja u jednoj zemlji se takođe može objašnjavati socijalnim faktorima, patrijarhalnim moralom i slično. Kod krađa to nije slučaj, ili bar ne u tolikoj meri.

²⁰ Pitanje da li ljudi izvršenju krivičnih dela pristupaju na racionalan ili iracionalan način, je jedno od većih pitanja kriminologije i kriminalne politike. Smatra se da se nasilna krivična dela, naročito ubistva čine impulsivno i da ljudski *ratio* tu ne igra veliku ulogu, pa ni strah od kažnjavanja, tj. nada u nekažnjavanje. Nasuprot tome takođe se smatra da je, kada su krađe u pitanju, situacija upravo obrnuta. To potvrđuju i neka istraživanja, upravo iz Danske, iz 1944. godine, pod kraj Drugog svetskog rata, kada su nemačke okupacione snage, raspustile dansku policiju i kada je 6 meseci nakon toga zabeležen vrlo izraziti rast kriminala, naročito imovinskog. Iz toga se izvlači zaključak, da kada ne postoji strah od kazne, i prava formalna socijalna reakcija i kontrola, da tada raste i broj krivičnih dela. (MILUTINOVIĆ M; 1987. str. 317)

²¹ U Finskoj i Danskoj, zemljama tzv. socijalnog blagostanja i ekonomsko-socijalne uravnoteženosti, je "potreba za krađom", ako to tako može da se kaže, znatno manja nego u Albaniji, Jermeniji, ili Italiji, naročito kada je reč o Italiji, gde, pogotovu u pojedinim delovima, krađa jeste gotovo sastavni deo svojevrsnog folkloru i uobičajene svakodnevice, naročito određenih slojeva stanovništva.

²² Naravno da se nameće pitanje: "a koji su to preći i važniji poslovi za policiju od toga da hvata kradljivce?" Možda upravo tome što policija treba da štiti poredak i vladajuću elitu – nomenklaturu. U slučaju Albanije i Jermenije, to uistinu može biti slučaj, a kada je

odnosno, možda je korupcija kao pojava, već toliko zahvatila i samu državu i policiju, pa je upravo to razlog tako malog broja uhvaćenih kradljivaca u Albaniji, Jermeniji i Italiji, u odnosu na Dansku i Finsku.

Sve u svemu, nama se čini da mnogi od statističkih podataka koje smo ovde prezentirali, na svoj način jesu interesantni, a ponekad se mogu činiti i krajnje paradoksalni i apsurdni, naročito ukoliko se ne podvrgnu odgovarajućem logičkom promišljanju. Ukoliko bismo iznete brojke prihvatili "zdravo za gotovo", mi bismo mogli da zaključimo da su ljudi u Albaniji, Bugarskoj, Jermeniji i sličnim zemljama daleko savesniji vozači ²³ i daleko manje skloni krađama od Finaca, Danaca, ili Švajcaraca, koji se po ovim brojčanim pokazateljima, mogu okarakterisati kao nesavesni, bezobzirni vozači, uza sve to, u principu skloni krađama. Zaključak bi naravno bio potpuno apsurdan, ali, velike razlike u brojčanim podacima govore nešto sasvim drugo, upućuju na jedan sasvim drugi zaključak, a taj je da tamo gde je država slabija i korumpiranija, tamo je i manje osuđenih za ovu vrstu krivičnih dela i obrnuto.

Naravno, ovde je u pitanju i nešto što se u kriminologiji naziva "tamna brojka kriminaliteta" i čini se da se ovde upravo o tome radi. Jer, ako, kao što rekosmo, imamo dva skupa od po 100 (nečega) – dva skupa koja bismo mogli predstaviti kao dve kupe – piramide, onda veličina ta dva skupa, vidljivost - osvetljenost te dve kupe (piramide) zavisi od toga kako su one osvetljene. Jedna piramida je osvetljena tako da se vidi samo prvih 10 (na primer spratova), što znači da 90 ostaje u senci, u mraku, a drugi skup je osvetljen tako da se vidi 90, dok 10 ostaje u senci, u mraku. Sasvim se opravdano može zaključiti da tamo gde je osvetljeno više, tamo je manje toga u senci, u mraku, a da tamo gde je osvetljeno manje, tamo je više toga u senci, u mraku. Pa tako, ako je u Finskoj, ili Danskoj veći deo kupe, piramide, skupa, osvetljen, manji je deo u senci, u mraku, a u Albaniji i Jermeniji je situacija obrnuta, poput nekakvog ledenog brega i vrha ledenog brega. Transparentnost kao pojam, koji se upotrebljava kada je reč o korupciji, u bukvalnom smislu te reči označava providnost i jasnoću, da ne kažemo osvetljenost (one kupe, pira-

reč o Danskoj i Finskoj, poredak, a i sve što proishodi iz toga, elita i nomenklatura, zasnovani su na privatnoj svojini, koju treba maksimalno dobro čuvati, te se zbog toga toliko prilježno radi na otkrivanju i gonjenju onih koji posegnu za tuđom svojinom.

²³ Podsećamo na malopre iznet podatak o veoma malom broju osuđenih za dela u vezi sa saobraćajem.

mide, skupa), tako da što je providnost, osvetljenost, jasnoća veća, to je i zatamljenost, senka, tamna brojka (kriminaliteta) manja.

Ovo bi isto tako mogla biti i priča o slaboj i jakoj državi. O slaboj državi u kojoj je malo osuđenih, uprkos strogo propisanim kaznama i jakoj državi u kojoj je znatno više osuđenih iako su kazne koje je zakonodavac propisao u principu relativno blage.²⁴ O slaboj državi, Gruziji na primer, državi u senci (neosvetljenoj, netransparentnoj) u kojoj je 2003. godine bilo zaposleno čak 1.140 policajaca na 100.000 stanovnika i samo 15 osuđenih za krađu na 100.000 stanovnika. I jakoj državi, Finskoj na primer, osvetljenoj (transparentnoj) u kojoj je 2003. bilo zaposleno svega 159 policajaca na 100.000 stanovnika, ali je zato bilo 673 onih (na 100.000 stanovnika) koji su bili osuđeni za krađu.²⁵ Čini nam se da nema bolje potvrde za staru Bekarijinu tvrdnju da od izvršenja krivičnog dela više odvraća izvesnost da se neće izbeći kazna, nego to kolika je ta kazna koja je zaprećena. (BEKARIJA, Č; 1992. str. 127)

Nismo dakle otkrili ništa spektakularno novo, ali čini nam se da dobar broj svih ovih statističkih pokazatelja može biti interesantan i za Srbiju, iako nje nema u ovim tabelama, jednostavno zato što Srbija 2003. godine, nije ni bila članica Saveta Evrope, pa samim tim nije ni bila predmet ovih statističkih analiza i obrada. Nama se međutim čini, da, bar kada je reč o korupciji, Srbija ipak jeste bliža i Bugarskoj i Jermeniji i Gruziji i Albaniji, nego Finskoj i Danskoj.

Sve u svemu, ovom tekstu bi se mogle uputiti određene zamerke. Pre svega u tom smislu što ne daje podatke iz Srbije, kako bi se izvršile određene komparacije i odgovorilo na pitanje gde smo mi u svemu tome. Ali, nama to u ovom trenutku nije ni bio osnovni cilj. Čini nam se da je neophodno domaću javnost upoznati sa time šta se sve u pojedinim evropskim zemljama, pa i Evropi kao celini čini na adekvatnim analitičkim i statističkim studijama fenomena kriminaliteta. Svakako da je to neophodno imati u vidu, kako bismo i mi kao zemlja preduzeli odgovarajuće korake u tom pravcu, pravcu sagledavanja stanja kriminaliteta u našoj zemlji. Istina je i to da se, kao što je to slu-

²⁴ U tom smislu se može pogledati i kolike su kazne zaprećene za neka karakteristična krivična dela u Finskoj, Bugarskoj i drugim evropskim zemljama. (ČIRIĆ J: 2007. str. 142)

²⁵ Da rečenicu o Finskoj i Gruziji dovedemo do kraja, pa da kažemo da je jedan policajac u Finskoj 2003. godine uhvatio 4,5 kradljivca, dok su gotovo 100 policajaca u Gruziji uhvatili samo jednog kradljivca. Odgovor na pitanje koja je policija, tj. koja je država efikasnija, stabilnija, jača, a koja je korumpiranija, nameće se sam po sebi.

čaj i sa drugim komparativnim istraživanjima, uvek, možda i olako može zaključiti da smo "dobri" i da se nalazimo negde u sredini, u proseku, te da nije ni potrebno ulagati neke dodatne napore u pravcu osnovnog cilja – smanjenja kriminaliteta. Druga zamerka bi se mogla uputiti nekim zaključcima koji se ovde izvode, a koji neke mogu izgledati kao jedno preterano pojednostavljivanje. To nama svakako ovde nije bio cilj i mi smo pokušali da dajući egzaktno brojke ostavimo svakome priliku i mogućnost da sam izvodi odgovarajuće zaključke. Ipak, neki su nam se podaci učinili tako karakteristični i simptomatični da jednostavno nismo odoleli izazovu da ih na određeni način ne prokomentarišemo. Svakako da će neki drugi istraživači koji se budu bavili ovom i sličnom problematikom, doći do nekih drugih zaključaka, ali, bez obzira do kojih i kakvih sve zaključaka budu došli, biće neophodno da oni imaju u vidu upravo ove podatke koje smo mi ovde prezentovali. Za početak, čini nam se da to i nije tako malo i beznačajno.

LITERATURA

- (1) ASHWORTH, A. (1989) Criminal Justice and Deserved Sentences; - u *The Criminal Law Review*, may 1989
- (2) BEKARIJA, Č. (1992) *O zločinima i kaznama* (prevod sa italijanskog) Split
- (3) ČIRIĆ, J. (2007) Koliko smo represivni u poređenju sa Evropom; u *Strani pravni život* br. 1-2
- (4) FATTAH, E.A. (1970) Uloga žrtve u određivanju delikta; - u *Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo* br. 4
- (5) LYNCH, J., ADDINGTON, L. (2007) *Understanding Crime Statistics*; Cambridge University Press; pp 335
- (6) MILUTINOVIĆ, M. (1987) *Kriminalna politika*; - Beograd
- (7) PROKOPIJEVIĆ, M. (2005) *Evropska Unija – Uvod*; Beograd
- (8) VOGEL, M. (2007) *Crime, Inequality and the State*; Routledge, pp. 656

EUROPEAN STATISTICS OF CRIME

To make good, scientifically based criminological researches, it is necessary to have good statistical data. Because of that the Council of Europe established in 1996 the first project named Europeansourcebook

*Zbornik IKSI, 1-2/2008 – J. Ćirić
„Evropske statistike kriminaliteta”, (str. 7-27)*

of Crime and Criminal Justice Statistics. That project was continued in 2000 and 2003. The results of those researches can be found on line and they could be used to make some comparasions, even though there are no data from Serbia, because Serbia and Montenegro was not at that time a member of the Council of Europe. Results from Serbia are expected to be analyzed and presented in the project that was held in the period from 2003 up to 2007. Anyway, in those projects there are analyzed data about the number of convicted people for different crimes, the number of policemen in every country, the number of the prison population and some other data. The author presents some of those results and tries to make his own conclusion about different issues, about the state of criminality in Europe, about the efficiency of the police and judicial system, about the dark number of criminality, about the possible corruption in each country, etc. Ćirić says that everyone could come to different conclusions if he uses those statistical data, but what is most important is to have in mind those data and to improve the system of statistical analyzes in Serbia.

KEY WORDS: European sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics / number of convicted person / prison population / dark number of criminality / corruption / Europe